

Stockholm 2021-09-15

Havs- och vattenmyndigheten

Yttrande gällande vägledning ”Att fastställa miljö kvalitetsnormer för ytvattenförekomster i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper”, dnr 3531-19.

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv. Sveriges Hembygdsförbund företräder hela hembygdsrörelsen som utgör landets största kulturmiljöorganisation. Som ett viktigt led i vår verksamhet har vi tagit fram ett program för ”Hållbara landskap”. Programmet tar fasta på fyra av Sveriges miljö kvalitetsmål och är vårt bidrag till detta arbete. Då det gäller målet ”*Levande sjö- och vattenlandskap*” ser vi att bristen på helhetssyn om vattenlandskapets olika värden lett till negativa förändringar som på olika sätt kan utgöra hot mot kulturmiljöer och dess betydelse för människors livsmiljö.

Bland Sveriges Hembygdsförbunds medlemmar finns de som kommer att påverkas av förslaget till vägledning och effekterna i kommande uppdateringar av miljö kvalitetsnormer (MKN) i vattendragen, när det gäller miljöer som finns i eller i närheten av Natura 2000-områden. Det handlar om föreningar i hela landet som både kan ha ett enskilt intresse som fastighetsägare och med ett allmänt intresse vilka värnar om hembygdens historia och kulturmiljöerna inom området. Risken med att anta den föreslagna vägledningen ligger i att kvarn miljöer med dammar och småskaliga vattenkraft hotas och kan innebära att kvarndammar rivs och kraftverk får läggas ner. Detta är heller inte kompatibelt med den syn på hållbarhet som förespråkas idag, både gällande tillvaratagande av befintliga resurser och återvinningsbar energi, utan raka motsatsen.

Sammanfattande synpunkter

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) är starkt kritisk till hela remissen, både gällande vilka sorters synpunkter som efterfrågas och hur vägledningen utformats. Vi anser att Hav- och vattenmyndigheten (HaV) är alltför enkelspårig i sin inriktning och använder skygglappar mot att ta in andra sakområdets synpunkter. Det är häpnadsväckande att det i vägledningen inte finns med att andra värden ska vägas in i bedömningen av vattenkvaliteten. En tvärsektoriell inriktning är en nödvändighet för att göra avvägda och balanserade bedömningar och innebär bättre möjligheter till samordning mellan naturvärden och kulturmiljövärden inte minst i miljöer med både höga kultur- och naturvärden. Enligt den Nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer ska en tvärsektoriell arbetsmetod användas, vilket inte framkommer i den remitterade vägledningen.

Synpunkter på remissens utformning och innehåll

I missivet till remissen efterfrågas främst synpunkter på arbetsgången då miljö kvalitetsnormer ska fastställas och beskrivning av omhändertagande av ekologiska behov hos arter och naturtyper. Myndigheten efterfrågar även synpunkter gällande annat som berör naturmiljöer, såsom normer, arter, naturtyper, ekologiska behov osv. SHF tolkar det som att det inte finns intresse för andra synpunkter utanför det naturvetenskapliga området, vilket är beklagligt.

I förslaget till vägledningens kapitel 2 saknar SHF en möjlighet att ställa krav på att en konsekvensbeskrivning på vilka effekterna kommer att bli för de miljöer och verksamheter som påverkas av beslutet tas fram.

I förslaget till vägledningen reagerar SHF främst på vad som skrivs på sidan 33, under rubriken *2.7.1 Förutsättningar för tillämpning av undantag*. I andra stycket står att undantag ska användas så långt möjligt vid fastställande av miljö kvalitetsnormer för vatten, så länge inte EU-rättsliga krav utgör hinder. Medan det i slutet av tredje stycket står att ”Kraven som följer av naturvårdsdirektiven ska ses som ett minimum som måste nås oaktat ekologisk status eller potential” och att ”kraven som följer av naturvårdsdirektiven ska ses som ett minimum som måste nås oaktat ekologisk status eller potential” samt att myndighetens bedömning är ”att strängaste kravet gäller”.

Dessa motstående direktiv i en vägledning måste onekligen göra en handläggare för ett ärende på en myndighet förvirrad och lämnas i tvivlande tankebanor om hur denne ska bedöma tillämpning av undantag. Troligen kommer handläggarna landa i den senare rekommendationen vilket skulle innebära att undantag inte skulle beviljas.

SHF tolkar det som att HaV inte följer lagstiftarens vilja utan att myndigheten själv bedömer att lagen inte stämmer överens med den svenska implementeringen av EU-direktivet. Det som saknas är en analys av hur svensk lag och EU-lagstiftningen ska avvägas mot varandra, liksom ett förslag på hur man följer svensk lag utan att gå emot EU-lagstiftningen.

SHF skulle även vilja framföra att semantiken i remissen inte använder den rekommendation om *klarspråk* som sedan länge förespråkas att myndigheter använder. Om inte klarspråk används innebär det att allmänheten har svårigheter att förstå innebörden i t ex beslut och myndigheters handledningar för handläggare. Det innebär även svårigheter för sakkunniga inom andra expertområden att förstå och greppa konsekvenserna av dokumenten, trots stor vana av akademiska texter. Följden av detta blir att andra sakkunniga inte har samma möjlighet att påverka utvecklingen av sådana dokument och därmed av vad som kommer ske i den fysiska miljön som kan vara av allmänt intresse.

Sammanfattande synpunkter om behov av ny genomarbetad metod för helhetssyn

SHF anser att det krävs ett omtag, där berörda sakområden bjuds in till utformning av en ny vägledning. Vägledningen liksom föreskriften måste vara kompatibla med den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften (NAP) och den Nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer, vilket inte är fallet så som den nu är utformad. Den behöver även utformas så att de premisser som gällde när en länsstyrelse skapade ett Natura 2000-område tas hänsyn till även när MKN ska bedömas. SHF efterfrågar även en mer likartad bedömning gällande tolkning av Natura 2000-tillstånd i Miljöbalken och ärenden som berör MKN inom Natura 2000-områden. Möjligen behövs även lagstiftningen ses över, varav ett syfte bör vara att ge sakägare möjlighet att överklaga myndigheters beslut om ökade krav gällande MKN och Natura 2000, inklusive bevarandeplanerna för ett Natura 2000-område. Så som tolkningar nu sker av myndigheter tillämpningen av lagarna står den lilla människan maktlös inför statsmakten.

SHF är en folkrörelse som utgör en betydande del av Sveriges befolkning med stort intresse av kulturlandskapet och dess framväxt. Förvaltandet av landskapet gör vi för att lämna över det till kommande generationer, vilket gäller både natur- och kulturmiljöer. Risker med att godkänna den nu aktuella remissen är att vi kommer förlora oerhört många kulturmiljöer vid våra vattendrag. Därmed raderas den lokala historien, som berättar om en stor del av byars och samhällens fortlevnad samt deras utveckling. Sammantaget kommer Sverige förlora stora delar av sin teknikhistoria, vilken spänner över flera århundraden.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Helena Rosenberg
Kulturmiljöstrateg